

Typologie riskujících řidičů

Jedinečnost každé osobnosti zapříčiňuje těžkosti při nalezení standardního způsobu posuzování osobnosti řidiče a jeho způsobilosti k řízení. Je možné jen určit vlastnosti, které jsou pro osobnost řidiče přínosem a rizikem obecně.

Počínání řidiče ovlivňuje zejména jeho temperament a charakter. Úspěšní řidiči mívají vyrovnaný a silný typ nervové soustavy, reagují přesně a pohotově. Naproti tomu problémoví řidiči mají rysy nezodpovědnosti, neopatrnosti, impulzivnosti, emocionální přecitlivělosti a někdy nerozhodnosti a úzkostlivosti.

Již dříve byly vytvářeny různé typologie s cílem určit jednotlivé kategorie a vlastnosti riskantní pro dopravní situaci. Jednou z nejstarších typologií je typologie Chorvátova a Orlíkova (1980). Ta určuje šest typů nebezpečných řidičů:

- závodník
  - hazardér
  - exhibicionista
  - stíhač
  - uháněč
  - bázlivec
-

Z roku 1996 (in Šmolíková, Hoskovec, Štikar, 2008) pochází typologie, jež obsahuje pět typů agresivních řidičů:

- **závodník** – snaží se dosáhnout místa určení v co nejkratším čase, když je mu bráněno, rychle se rozzlobí;
  - **soutěžící agresor** – pokouší se trumfovat ostatní řidiče, soutěžit s nimi v dopravě;
  - **pasivní agresor** – maří pokusy řidičů o předjíždění, rychlou jízdu, připojování se do jízdniho pruhu, útočí na sebevědomí ostatních;
  - **narcista** – řídí rigidním způsobem jízdniho chování, je zlostný, když ostatní neřídí stejně;
  - **strážce** – cítí se nadřazeným soudcem ostatních řidičů při trestání za jakýkoliv přestupek.
-

Konečně z roku 2001 pochází šest subtypů osobnosti řidiče (Ulleberg 2001) a identifikace dvou nejrizikovějších subtypů.

- Muž s nízkou mírou altruismu a úzkostnosti, vysokou úrovní *sensation seeking*, nezodpovědnosti a agrese za volantem;
- lidé s vysokou tendencí vyhledávat zajímavé podněty, agresivní, se sklonem k hněvu při řízení.

Oba nejrizikovější subtypy současně nejméně reagují na dopravněbezpečnostní kampaně.

Sensation seeking

Koncept *sensation seeking* popsal americký psycholog Marvin Zuckerman (in Plháková, 2007). Jedná se o potřebu vyhledávat nové, neobvyklé zážitky. Vytvořil i škálu pro měření této potřeby. Lidé s vysokým skóre v této škále vyhledávají nové, komplikované a proměnlivé zkušenosti. Není proto vyloučeno, že osoby skórující vysoko jsou častějšími účastníky rizikového řízení.

Sensation seeking lze charakterizovat pomocí čtyř bodů:

1. Vyhledávání vzrušení a dobrodružství (přitažlivost k napětí a strachu).
2. Vyhledávání zkušeností (snaha podstoupit nové a netradiční zážitky).
3. Ztráta zábran (ztráta samostatného řízení).
4. Choulostivost na nudu (netolerance vůči monotónním a opakujícím se událostem a lidem).

Ukazuje se, že výrazným faktorem, který ovlivňuje bezpečnost silničního provozu je tendence k vyhledávání vzrušení a zážitků. Bylo zjištěno, že lidé s vyšším *sensation seeking* více inklinují k riskování při řízení. Také byla potvrzena významná interakce mezi *sensation seeking* a výskytem úmrtnosti v důsledku riskantní jízdy, zejména při překročení povolené rychlosti.

Jiné výzkumy zjišťovaly vztah *sensation seeking*, svědomí, zlosti a nepřátelství jako prediktorů¹ riskantního chování při řízení. Prediktory se ukázaly být všechny zkoumané charakteristiky. Nejsilnějším prediktorem je pak zlost a nepřátelství.

Také pro řízení pod vlivem alkoholu může být prediktorem vyšší *sensation seeking* (Šucha et al., 2013, s. 71).

Použitá literatura:

ŠTIKAR, J., J.HOSKOVEC a J. ŠMOLÍKOVÁ. *Psychologická prevence nehod: (teorie a praxe)*. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1096-5.

ŠUCHA, M., REHNOVÁ, V., KOŘÁN, M., ČERNOCHOVÁ, D.: *Dopravní psychologie pro praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4113-0.

ŠUCHA, M., *Agresivita na cestách*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2009. ISBN 978-80-244-2375-3.

---

¹ Proměnná, na základě které lze předvídat (predikovat) hodnotu jiné proměnné.